

МОБИЛНОСТ НА СТУДЕНТИТЕ

м-р Јадранка Бочварова¹
Зоран Павлов

Апстракт: Создавањето на Европскиот простор за високо образование е планирано преку реализирање на низа од цели. Една од целите на Болоњскиот процес е промоцијата на мобилност со надминување на пречките за слободно движење на студентите, наставниците, истражувачите и административниот персонал. Трудот ја истражува мобилноста на студентите. На почетокот вниманието е насочено кон тоа што всушност претставува мобилноста и кои се придобивките за студентите, наведени се некои од програмите за мобилност на студентите и учеството на некои европски земји во истите. Потоа се презентирани податоците за бројот на странски студенти во Шпанија, Франција, Велика Британија и некои земји од југоисточна Европа, меѓу кои и Република Македонија, како и на бројот на студенти кои студираат надвор од овие земји. На крајот се посочени некои истражувања во последните години за мобилноста на студентите во Република Македонија.

Клучни зборови: *мобилност, програма, студенти, високо образование*

STUDENTS' MOBILITY

MA Jadranka Bocvarova
Zoran Pavlov

Abstract: The creation of a European space for higher education is planned through the implementation of a range of purposes. One of the goals of the Bologna process is the promotion of mobility by overcoming obstacles to free movement of students, teachers, researchers, and administrative staff. This paper explores the mobility of students. The early focus is on what actually is mobility and benefits for students, we have listed some programs for student mobility and participation of some European countries. We have presented data on the number of foreign students in Spain, France, Great Britain and some countries of southeastern Europe, including Macedonia and the number of students studying outside these countries. At the end we have indicated some researches in recent years for the mobility of students in Macedonia.

---

¹ Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.
Faculty of Educational Sciences, Goce Delcev University, Stip.

Key words: *mobility, program, students, higher education*

Вовед

Болоњскиот процес, како реформа на високото образование има за цел создавање на заеднички високообразовен европски простор (Ахмети, 2010). Една од целите на Болоњскиот процес е промоцијата на мобилност со надминување на пречките за слободно движење на студентите, наставниците, истражувачите и административниот персонал (Council of Europe. What is the Bologna Process?).

На мобилноста на студентите, во контекст на Болоњскиот процес, може да се гледа и како на инструмент за остварување на дел од целите на оваа реформа на високото образование (Kovačević & Petrović, 2004). Од почетокот мобилноста во Болоњскиот процес е промовирана за различни учесници и во различни аспекти. На конференцијата во Лувен во 2009 година европските министри одговорни за високо образование истакнале дека во 2020 година најмалку 20 проценти од студентите што дипломираат во Европскиот простор за високо образование треба да имаат поминато извесен период на обука или студирање во странство (Dimireva и др; Martinez-Dordella, 2011). Нашето внимание во трудот е насочено кон мобилноста на студентите.

„Мобилноста значи слобода на студентот сам да ја избере установата на која ќе следи настава, привремено или трајно, односно обезбедување неограничена можност за премин од една на друга институција која е компатибилна“(Kovačević & Petrović, 2004, стр.106).

Мобилноста обезбедува бројни придобивки за студентите. Студентите преку мобилноста имаат можност да соработуваат; да стекнат нови знаења; да учат едни од други; да шират пријателства; културно да се збогатат, да ја набљудуваат и доживеат другата култура, да ја проучат од прва рака средината во текот на подолг период (Dimireva и др; Sweeney, 2010).

Програми за мобилност на студентите

ЕУ преку своите програми го поттикнува студирањето на универзитети во странство, студиските посети, размената и средбите, се со цел зголемување на бројот на своите студенти кои учат во другите земји и се образоваат на поинаков начин (Ružička & Vizek Vidović, 2005). Овие програми се отворени за студентите од ЕУ, за земјите кандидати за ЕУ и за членовите на т.н *европско економско подрачје* (Kovačević & Petrović, 2004). Дел од програмите кои овозможуваат мобилност на студентите се: *Socrates, Erasmus, Tempus, Erasmus Mundus, Leonardo Da Vinci* (Kassinopoulos, 2004; Ružička & Vizek Vidović, 2005; Matijašević & Carić, 2009)

Република Македонија стана членка на СЕЕПУС мрежата во март 2005 година со што се овозможи мобилност на студентите и академските кадри

помеѓу високообразовните институции од земјите членки на Централна и Источна Европа. Како инструменти за зголемување на мобилноста на студентите и вработените, Република Македонија ги користи програмите на ЕУ (Темпус, Шестата рамковна програма), COST. Развојот на студиски програми што ќе се реализираат на еден од светските јазици, развојот на информативни центри кои ќе обезбедат јасни и лесно достапни информации за студентите во врска со можностите за меѓународна мобилност, зајакнувањето на студентските стипендии се едни од мерките кои високообразовните институции треба да ги земат во предвид и доследно да ги исполнуваат (Хаџиште и др., 2006).

Мобилност на студентите во Европската Унија и ЈИЕ

Во Шпанија од 1998-1999 до 2001/02 година бројот на студенти кои студираат во странство го надминал бројот на странски студенти во Шпанија. Сепак, од година во година оваа разлика бележела намалување: на 100 странски студенти во Шпанија, биле регистрирани 144 шпански студенти кои студираат во странство во учебната 1998/99 година и 115 во 2001/02 година. Состојбата се променила од 2002/03 година и Шпанија од земја којашто испраќа свои студенти во странство станала земја-домаќин на странски студенти.

Во 2002/03 година на 100 странски студенти во Шпанија само 80 шпански студенти студираат во странство. Во 2006/07 година нивниот број бил уште помал, вкупно 59. Променетата ситуација можела да се пропише на значителното зголемување на бројот на странски студенти во Шпанија.

Учеството на странските студенти во учебната 2006/07 година, во однос на вкупниот број студенти во високото образование во Шпанија било 3,3%. Сепак овој процент на странски студенти, во споредба со просекот на европските држави (6,9%) бил релативно низок (Ог и др., 2011, стр.118-119).

Во **Франција** во периодот помеѓу 1998/99 и 2006/07 година е забележано зголемување на мобилноста во двете насоки во Франција. Како што е случај со странските студенти, бројот на студенти кои студираат во странство во однос на сите студенти од француска националност постојано се зголемувал. Во текот на овој период бројот на француски студенти кои студираат во странство се зголемил за 38,1%. Нерамнотежа помеѓу бројот на странски студенти кои студираат во Франција и бројот на Француски студенти кои студираат во странство била забележана во 2006/07 година кога 3,1% од сите француски студенти студирале во странство, додека 11,7% од сите запишани студенти на француските високообразовни институции биле странски студенти.

Со текот на времето оваа нерамнотежа постојано се зголемувала. Во 1998/99 година на 100 француски студенти запишани на странски високообразовни институции, 341 странски студент се запишале на француските високообразовни институции и 427 во 2006/07.

Во споредба со другите европски земји, учеството на странски студенти меѓу сите студенти било релативно високо. Во 2006/07 година 11,7% од вкупниот број на студенти во високото образование во Франција биле

странски студенти, со тоа Франција е далеку над просекот на европските земји кој бил 6,9% (Orr и др., 2011, стр. 143-144).

Велика Британија споредена со другите европски земји, бележи висок процент на странски студенти. Во 2006/07 година, од вкупниот број на студенти, 18,8% биле странски студенти, додека во 2008/09 година 20,8%. Помеѓу 32 земји во Европа, во 2006/07 година за странските студенти Велика Британија била најпривлечна дестинација за студирање и била домаќин на нешто повеќе од 30% од сите странски студенти во Европската област.

Промените во процентот на странски студенти од вкупниот број на студенти, кои студираат во Шпанија, Франција и Велика Британија, во периодот од 2000/01 до 2008/09, се прикажани во табела 1. Во истата табела се прикажани и промените во процентот на студенти од овие земји кои студираат надвор од своите земји, за периодот 2000/01 до 2006/07.

Табела 1. Број на студенти од други земји и студенти кои студираат во странство

	Студенти од други земји %				Студенти кои студираат во странство %			
	2000/01	2002/03	2006/07	2008/09	2000/01	2002/03	2006/07	2008/09
Шпанија	1,4	1,8	3,3	4,4	1,6	1,4	1,9	/
Франција	8,1	10,0	11,7	11,9	2,2	2,4	2,7	/
Велика Британија	10,2	15,2	18,8	20,8	1,1	1,4	1,015	/

Извор: Orr, D., Netz, N., Riechers, M., Volz, N., Watts, L., & Rohde, N. (2011). *Mapping mobility in European higher education . Volume II: Case studies*. Brussels: Directorate General for Education and Culture of the European Commission.

Кога станува збор за **земјите од југоисточна Европа**, односно за бројот на странските студенти запишани во овие земји и студентите кои студираат надвор од своите земји ,може да се забележи дека во Бугарија има повисок процент на странски студенти во однос на останатите земји, во периодот од 2000 до 2004. По неа следи Романија, па останатите земји.

Сепак, споредено со ЕУ 27, стапките на запишување странски студенти се ниски. Од друга страна пак кај некои од земјите од ЈИЕ се забележува многу повисок процент на студенти кои студираат надвор од нивната земја во однос на ЕУ 27 во истиот период. Во Република Македонија во 2005 година 12,5% од студентите студирале надвор од својата земја, што претставува многу повисок процент во однос на останатите европски земји. Овие податоци се прикажани во табела 2.

Табела 2. Странски студенти запишани во земји од ЈИЕ и жители од земји од ЈИЕ кои студираат надвор од својата земја

	Странски студенти во високото образование како % од сите студенти во високото образование			Процент од сите студенти во високото образование запишани на студии надвор од својата земја		
	2000 г.	2003 г.	2004 г.	2000 г.	2004 г.	2005 г.
Бугарија	3,11	3,48	3,63	3,2	8,6	8,7
Хрватска	/	0,55	0,63	/	6,9	6,3
Република Македонија	0,66	0,25	0,33	6,2	10,4	12,1
Романија	2,78	1,51	1,53	1,5	2,4	2,3
Словенија	0,93	1,05	1,06	2,2	2,1	2,0
ЕУ 27	4,95	6,16	6,32	2,1	2,2	2,2

Извор: Линден, Т., Арнхолд, Н., и Василев, К. (2008). *Од фрагментација до соработка: Високо образование, истражување и развој во југоисточна Европа*. Вашингтон: Меѓународна банка за обнова и развој.

Некои понови истражувања за мобилноста на студентите во Република Македонија

Во врска со мобилноста на македонските студенти Младинскиот образовен форум има спроведено две истражувања, во 2009 и 2010 година.

Младинскиот образовен форум во два брана еднаш во мај и вторпат во септември 2009 година спровел истражување со цел да се согледаат проблемите во досегашната имплементација на ЕКТС. Покрај другото, во рамките на ова истражување била опфатена и студентската мобилност и мобилноста на наставните кадри. Во истражувањето биле опфатени 6 факултети од УКИМ: Филозофски, Филолошки факултет, Правен, Економски, Архитектонски факултет и Факултетот за електротехника и информатички технологии. Приватниот Европскиот универзитет и Студентскиот парламент на УКИМ биле исто така опфатени во истражувањето.

Програмите за мобилност на ЕУ- Постои можност за недоволна информираност на студентите за постоењето на програми за меѓународна размена. Тоа се гледаат оттаму што половина од факултетите одговориле дека нивните студенти ги имаат искористено програмите за размена на ЕУ (Поп Иванов и Велковски, 2010).

Студенти испратени на меѓународна размена - Позитивна карактеристика за овие факултети е тоа што од почетокот на имплементацијата на ЕКТС сите факултети имаат испратено студенти на меѓународна размена, а некои од факултетите оствариле и официјална соработка со други факултети од странство. (Поп Иванов и Велковски, 2010).

Странски студенти кои студираат во Македонија - Што се однесува пак до опфатеноста на странски студенти во овие факултети, било забележано дека половина од факултетите имаат странски студенти кои студираат по редовни услови (Поп Иванов и Велковски, 2010).

Во периодот од 1 април до 31 декември 2010 година Младинскиот обраовен форум спровел истражување во два брана – во мај и во септември, во кое во еден дел ја опфаќа мобилноста на студентите. Во ова истражување биле опфатени седум факултети од УКИМ: Економски, Филозофски, Филолошки, Правен, Архитектонски, Машински и Факултет за електротехника и информациски технологии. Покрај нив биле опфатени и: Ректоратот на УКИМ, Министерството за образование и наука, собранието на РМ, студентскиот парламент на УКИМ и четири студентски организации: ЕЛСА, АЕГЕЕ, ИАЕСТЕ и АИСЕК.

Програми за мобилност на ЕУ- Повеќето од факултетите немаат студенти кои аплицирале за некоја од овие програми или немаат такви информации. Останатите факултети ги навеле програмите Erasmus и Ceerus како програми користени од студентите. Бројката на студентите е од 2 до 7. Што се однесува до информирањето на студентите за можностите за мобилност било забележано дека само еден факултет имал организирано трибина за мобилност, додека пак на никој факултет не постоело работно тело или канцеларија за информирање на студентите за можностите за мобилност (Поп Иванов, Ј и др., 2011).

Македонски студенти кои студираат во странство - Во врска со тоа колку македонските студенти ја користат можноста, преку факултетите да поминат семестар или година на друг факултет во странство, е забележано дека 23 студенти од пет факултети ја имаат користено оваа можност, додека два факултети немаат студенти кои преку нив студирале во странство (Поп Иванов, Ј и др., 2011).

Странски студенти кои студираат во Македонија – Од земјите потписнички на Болоњската декларација, вкупно 15 студенти слушале семестар или година на испитаните факултети. Овие студенти слушале настава на Филолошкиот, Филозофскиот и Правниот факултет. Што се однесува до бројот на посдипломци, МОФ дошол до податок дека тој е 7 и тоа само на Правниот и на Филозофскиот факултет (Поп Иванов, Ј и др., 2011).

Заклучок

Мобилноста во високото образование е од големо значење за студентите, нудејќи им можност да поминат извесно време во друга средина, да стекнат нови знаења, да ја прошират мрежата на пријателства, културно да се збогатат. Програмите за мобилност го поттикнуваат студирањето во странство. Република Македонија зема учество во повеќе европски програми за мобилност со цел поттикнување и унапредување на мобилноста на студентите во неа. Во однос на мобилноста на студентите во земјите на ЕУ и ЈИЕ забележавме многу висок процент на странски студенти во Франција и Велика Британија, кој континуирано расте во текот на годините. Овој број далеку го надминува просекот (6,9%) на европските земји. Зголемување на бројот на странските студенти низ годините бележи и Шпанија, но тој е помал отколку во Франција и Велика Британија. Од друга страна Франција и Велика Британија имаат многу помал процент на студенти кои студираат во

странство, во однос на процентот на странски студенти кај нив во периодот 2000/01 до 2006/07.

Република Македонија пак споредена со Бугарија, Хрватска, Романија и Словенија во периодот 2000-2005 година има највисок процент на студенти запишани на студии надвор од својата земја. Овој број е далеку над просекот на земјите од ЕУ. Од друга страна Република Македонија бележи мал процент на странски студенти. Денес, и покрај тоа што Република Македонија учествува во повеќе програми за мобилност на студентите, може да се забележи недоволна информираност на студентите за програмите за меѓународна мобилност. Потребно е високообразовните установи да ја зајакнат промоцијата на истите. Од друга страна забележано е мал процент на странски студенти во високото образование. Со цел зголемување на нивниот број, една од мерките која треба да ја преземат високообразовните институции е јакнење на својата промоција.

Библиографија

1. Ахмети, К. (2010). Болоњскиот процес и студентите. Болоња гласник, 16-17. Преземено на 16 декември 2010г. од http://www.tempus.gov.mk/Documents/Bologna%20Newsletter_MAK.pdf
2. Council of Europe. *What is the Bologna Process?* Преземено на 9 февруари 2012 г. од http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/ehea2010/bolognapedestrians_en.asp
3. Dimireva, I., Lichtenwoerhreh., & Oeselg, V. *The European mobility programmes: towards the 20% mobility by the year 2020?* Преземено на 9 февруари 2012г. од <http://unicaroma2010.it/drupal6/drupal6/sites/default/files/file/Article%20Forum%202.pdf>
4. Хаџишче, А., Герамитчиоски, Т., Арнаудова, В., Јашари, Х., Јосифовска, А., Поповски, З & Велковски, З. (2006). Програма за развој на високото образование. Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015 со придружни програмски документи, 259-318. Преземено на 3 октомври 2010г. од <http://www.npro.edu.mk/dokumenti/strategija-mk.pdf>
5. Kassanopoulos, M. (2004). Student and Staff Mobility in European Higher Education Institutions during the First Years of the Bologna Process. International Conference on Engineering Education and Research "Progress Through Partnership", 1357-1361.
6. Kovačević, D., & Petrović, M. (2004). *Studiranje u Europi 2*. Banjaluka: Akademski centar Banjaluka, Studentski dani Mostar.
7. Линден, Т., Арнхолд, Н., и Василев, К. (2008). *Од фрагментација до соработка: Високо образование, истражување и развој во југоисточна Европа*. Вашингтон: Меѓународна банка за обнова и развој.

8. Marinova-Christidi, R. (2009). Bulgaria's higher education system and the implementation of the Bologna Process. Proceedings of the 2009 EMUNI Conference on Higher Education and Research: *Internationalisation and the Role of University Networks*. Portorož, Slovenia.
9. Martinez-Dordella, S. (2011). Mobility in the Bologna Process. Council for European Studies. *18th International Conference of Europeanist*. Barcelona, Spain.
10. Matijašević, J., Carić, M. (2009). International cooperation in the field of higher education and research, programs, support, possibilities and dissemination. Proceedings of the 2009 EMUNI Conference on Higher Education and Research: *Internationalization and the Role of University Networks*. Portorož, Slovenia.
11. Orr, D., Netz, N., Riechers, M., Volz, N., Watts, L., & Rohde, N. (2011). *Mapping mobility in European higher education . Volume II: Case studies*. Brussels: Directorate General for Education and Culture of the European Commission.
12. Поп Иванов, Л., Божиноска, М и Божовиќ, С. (2011). Сонуваме да патуваме: анализа на академската и студентската мобилност преку алатката – пристап до информации од јавен карактер. Скопје: Младински образовен форум.
13. Поп Иванов, Л., Велковски, Г. (2010). *ЕКТС- Реалност или илузија во високото образование: анализа преку алатката пристап до информации од јавен карактер*. Скопје: Младински образовен форум.
14. Ružička, A., & Vizek Vidović, V. (2005). Programi mobilnosti. Prvi koraci u Bolonjskom procesu, 33-39. Преземено на 17 ноември 2011г. од <http://www.unizg.hr/fileadmin/rektorat/dokumenti/bologna/Bologna.pdf>
15. Sweeney, S. (2010). *Bologna Process. Responding to the post – 2010 challenge*. Heslington: Higher Education Academy.